

SAT-2B.313-1-L-08

POSSESSION OF MOVABLE PROPERTY AS A FACTUAL SITUATION EXCLUDED FROM THE SCOPE OF APPLICATION OF THE POSSESSORY DEFENSE UNDER ARTICLE 75 OF THE PROPERTY ACT

Assist. professor, Sergey Kalinkov, PhD

Department of Civil Law,

Law Faculty “Angel Kanchev” University of Ruse,

E-mail: skalinkov@uni-ruse.bg.

***Abstract:** Ownership claims under Articles 75 and 76 of the Property Act are intended to ensure the protection of factual situations with a view to maintaining the legal order in civil society and are also regulated in favor of the holders of subjective property rights, who, within the framework of the judicial process, are relieved of the burden of proving that they are the holders of such rights. This report focuses on the exclusion of owners of movable property from the circle of plaintiffs under Article 75 of the Property Act, examining cases in which the owner could be placed in a vulnerable position in the event of a violation that disrupts the actual situation.*

***Keywords:** claim, possession, infringement, bona fide purchaser, movable property.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Посесорната защита по чл. 75 и 76 от Закона за собствеността (ЗС) е отклонение от принципа в гражданското процесуално право да се бранят субективните граждански права.¹⁴² Владелческите иски са предназначени да охраняват фактическите състояния срещу неправомерните действия с оглед осигуряване на правния ред в гражданското общество. За титулярите на субективните вещни права владелческата защита е опростено производство, в рамките на което те са освободени да доказват принадлежността на правото си. За предявяване на владелческия иск е ирелевантен фактът дали фактическите състояния се базират пълното или ограниченото вещно право.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Владението на движими вещи представлява също фактическо състояние. Владелецът може да бъде както правомерен, т.е. собственик, респективно носител на ограничено вещно право, така и неправомерен по смисъла на чл. 68, ал. 1 ЗС. Последният фактически осъществява действията, запълващи съдържанието на пълното или ограниченото вещно право с намерение да стане негов титуляр по силата на закона на основание изтекла придобивна давност.

От съдържанието на чл. 75 ЗС е видно, че въпросните владелци са изключени от кръга на ищците по този владелчески иск. На тяхно разположение е единствено защитата, регламентирана в чл. 76 от ЗС, която се прилага при два квалифицирани случая на отнемане на фактическата власт: **по насилствен или скрит начин**. Това означава, че при наличие на нарушение, попадащо в приложното поле на чл. 75 ЗС, владелците на движимите вещи **не могат да се бранят с иск за нарушено владение**.

В българската правна доктрина някои автори¹⁴³ приемат, че такъв законодателен подход, **от една страна**, може да се обясни с факта, че добросъвестното владение на движимите вещи или на вещни права върху такива вещи **се приравнява към пълното или ограниченото вещно право**. Става дума за фактическия състав по чл. 78, ал. 1 от ЗС, според която разпоредба добросъвестният приобретател придобива собствеността върху движимата вещь или ценна книга на приносител *ex lege*, независимо че праводателят му не е бил титуляр на правото.

¹⁴² Петров, Вл., Марков, М., Вещно право. Помагало, С., 2017, с. 49.

¹⁴³ Таджер, В. Вещно право на Република България. Част четвърта, Владение. С., 1991, с. 45; Вж. Боянов, Г., Вещно право. С., 2014, с. 76-77.

От друга страна, предвид факта, че по-голямата част от тези вещи са на ниска стойност, не би било целесъобразно във всички случаи да се предоставя възможност тези владелци да ползват защитата по чл. 75 от ЗС и да се претоварват съдилищата с гражданскоправни спорове.¹⁴⁴

Правилото на чл. 78, ал. 1 ЗС е **самостоятелно първично придобивно основание**, което поставя знак на равенство между възмездно придобитата движима вещь или ценна книга на приносител и правото на собственост без оглед на обстоятелството, че отчуждителят не е бил титуляр на правото. В същото време цитираната разпоредба не намира приложение, когато за сделката се изисква нотариален акт или нотариална заверка на подписите. От една страна правилото на чл. 78, ал. 1 ЗС е въведено в българското вещно правно законодателство с цел ускоряване и стабилизиране на оборота с движими вещи.¹⁴⁵ От друга страна – законодателят защитава интересите на добросъвестния приобретател, придобил по възмезден начин движима вещь или ценна книга на приносител от неособственик. Проверката на легитимацията на последния практически е невъзможна. Във френската правна доктрина¹⁴⁶ някои автори приемат, че неограничената виндикация на движимите вещи от собственика влиза в противоречие с общественото благо, защото при придобиване на движима вещь никой не се грижи относно основанието за придобиване, **а се доверява на факта на владението на праводателя си.**

Защитата по чл. 78, ал. 1 ЗС влиза в действие при наличие на следните кумулативни предпоставки:

а) Владението върху движимата вещь или ценна на приносител следва да е било придобито по силата на валидна възмездна транслативна сделка, годна да прехвърли собствеността – например продажба или замяна;

б) Предметът трябва да е движима вещь или ценна книга на приносител. Правилото, както беше посочено, не намира приложение, когато за сделката се изисква нотариална форма;

в) Приобретателят следва да е бил добросъвестен, т.е. да не е знаел, че праводателят му не притежава правото на собственост. Незнанието се предполага съгласно чл. 70, ал. 2 ЗС;¹⁴⁷

г) Фактическата власт върху движимата вещь или ценна книга на приносител да е била предадена от неправомерния отчуждител.

д) Необходимо да се изтъкне и още една предпоставка, а именно – действителният собственик **доброволно да се лишил от фактическата власт.**¹⁴⁸ Такива могат да бъдат случаи, когато той е предоставил своята вещь на друго лице по силата на сключения между тях облигационен договор – например наем, влог, заем за послужване, като впоследствие държателят неправомерно я прехвърлил на добросъвестния приобретател, осъществявайки престъпния състав на чл. 206 от Наказателния кодекс.¹⁴⁹ Защитата по чл. 78, ал. 1 ЗС няма да сработи, ако вещта е била открадната или изгубена и впоследствие прехвърлена на третото добросъвестно лице. Съгласно чл. 78, ал. 2 ЗС – в тригодишен срок от открадбата или изгубването собственикът може да я потърси от последното (добросъвестния приобретател).

Само при наличие на изтъкнатите кумулативни предпоставки добросъвестният купувач на движима вещь или ценна книга на приносител придобива оригинерно собствеността, независимо, че праводателят му не е бил титуляр на правото. Следователно като правомерен владелец, той разполага с петиторна защита, която както е известно не се погасява по давност.

Във връзка с изключването на владелците на движимите вещи от кръга на ищците по чл. 75 ЗС необходимо да се открият случаите, когато тази категория фактически отношения може да бъде поставена под заплахата от нарушение, попадащо в обхвата на цитираната разпоредба.

От изтъкнатите по-горе предпоставки за прилагане на чл. 78, ал. 1 ЗС е видно, че в обхвата на нормата попадат само възмездните транслативни актове – например продажба или замяна. Следователно при безвъзмездните сделки (например договор за дарение) защитата по чл. 78, ал. 1 от ЗС няма да „сработи“ в полза на добросъвестния приобретател. Това означава, че за последния

¹⁴⁴ Таджер, В., Владение. Пак там, с. 45.

¹⁴⁵ Петров, Вл., Марков, М. Цит. съч., с. 169.

¹⁴⁶ Жюлио де ла Морандьер, Гражданское право Франции, Том II, с. 154.

¹⁴⁷ Боянов, Г., Цит. съч., с. 329.

¹⁴⁸ В този смисъл Василев, Л., Българско вещно право, С. 1995, с. 282.

¹⁴⁹ Р № 570/83г., I н. о. на ВС; Р № 327/1999г. – II н. о. на ВКС; Р № 330/2000г., III г. о. на ВКС.

важи кратката придобивна давност – чл. 80, ал. 1 ЗС. До изтичането на давностния срок въпросният владелец **не може да се възползва както от петиторната защита**, защото все още не е станал титуляр на правото по силата на закона. **така и от владелческия иск по чл. 75 ЗС.**

Следва да се обърне внимание, че не всички движими вещи могат да попаднат в приложното поле на чл. 78, ал. 1 от ЗС. Съгласно законодателната промяна от 1997 година, защитата в полза на добросъвестния приобретател, придобил вещта на възмездно правно основание, не намира приложение, **ако за сделката се изисква писмена форма с нотариално заверени подписи.** Това означава, че ако добросъвестният купувач е придобил регистриран в страната лек автомобил от неособственик, той ще има качество «добросъвестен владелец» по смисъла на чл. 70, ал. 1 ЗС, за който ще тече кратката петгодишна давност по чл. 80, ал. 1 ЗС, а не титуляр на правото.¹⁵⁰ И в този случай въпросният владелец отново е лишен както от **вещноправната защита**, така и от възможността да се брани с **владелческия иск по чл. 75 ЗС**, при наличие на нарушение, попадащо в обхвата на тази разпоредба.

Изключване на владението върху движимите вещи от обекта на защитата по чл. 75 от ЗС, ограничава възможността не само неправомерните владелци, но и собствениците (респ. носителите на ограничените вещни права) да защитават фактическите състояния от нарушенията. Последните (титулярите) могат да се бранят само с исковете, включени в съдържанието на петиторната защита, а при отнета фактическа власт по насилствен или скрит начин – с иск по чл. 76 от ЗС.

В това отношение следва да се припомни, че според **обективната теория на Рудолф Йеринг** владелческата защита е необходима заради самото отражение на правото на собственост, което създава владението и липсата на този институт би довела до това, че при всяко неправомерно действие, отрицателно засягащо фактическото състояние на собственика, той ще трябва да доказва принадлежността на правото. Ето защо владелческите искове са създадени **заради самата собственост, а не заради владението.**¹⁵¹ Следователно действаща уредба по чл. 75 ЗС не отговаря напълно на основната цел, заложената в обективната теория на Р. Йеринг, тъй като собственикът на движимата вещь е лишен от възможността да се брани с този владелчески иск. Освен това владелческите искове съгласно **теорията за гражданския мир** целят да осигурят правния ред в обществото с оглед недопускане на произвол и самоуправство, като промяната на фактическите състояния е допустима само със съдебна намеса.

Според редица чужди правни системи¹⁵², като например германската, френската, швейцарската, естонската, владението на движимите вещи е обект на посесорната защита независимо от вида на самото нарушение.

ИЗВОДИ

Владелческата защита следва да осигури пълноценна охрана на фактическите състояния. Направеният анализ на уредбата по чл. 75 ЗС показва, че когато защитата по чл. 78, ал. 1 ЗС не влиза в действие в полза на добросъвестния приобретател (при безвъзмездно придобиване на владение върху движима вещь или ценна книга на приносител и при придобиване на лек автомобил, регистриран в страната), последният може да бъде поставен в уязвимо състояние. Следователно тази категория фактически състояния е поставена под заплаха от нарушение. Установено е, че правомерните владелци на движимите вещи (собствениците, респективно титулярите на ограничени вещни права) също са лишени от владелческата защита по чл. 75 ЗС, което не отговаря напълно на заложената цел в обективната теория на Р. Йеринг, а според теорията за гражданския мир, този институт цели поддържането на правопорядъка в гражданското общество.

¹⁵⁰ Боянов, Г., цит. съч., с. 328.

¹⁵¹ Йеринг, Р., Об основания защиты владения, М., 1883, с. 38-39.

¹⁵² § 861 и 862 от Германския граждански законник, чл. 2278 от Френския граждански кодекс, § 927 и 928 от Швейцарския граждански кодекс, чл. 44 и 45 от Закона за вещното право на Естония.

REFERENCE:

1. Vasilev, L. Bulgarian property law, S., 1995. (*Оригинално заглавие: Василев, Л., Българско вещно право, С., 1995*).
2. Tadjer, V. Property Law of the Republic of Bulgaria. Part Four, Possession. S., 1991; (**Оригинално заглавие: Таджер, В. Вещно право на Република България. Част четвърта, Владение. С., 1991**).
3. Venedikov, P. New property law, S. 1995; (**Оригинално заглавие: Венедиков, П. Ново вещно право. С., 1995**).
4. Boyanov, G. Property law, S., 2014; (**Оригинално заглавие: Боянов, Г. Вещно право. С., 2014**).
5. Petrov, V, Markov, M. Book on Property Law. S., 2017; (**Оригинално заглавие: Петров, В., Марков, М. Вещно право. Помагало, С., 2017**).
6. Yehring, R., On the basis of protection of possession. Revision of the doctrine of possession, M., 1883; (**Оригинално заглавие: Йеринг, Р. Об основании защиты владения. Пересмотр учения о владении, М., 1883**);
7. Julio de la Morandier, Civil Law of France, Volume II, Moscow, 1960. (**Оригинално заглавие: Жюлио де ла Морандьер, Гражданское право Франции, Том II, М., 1960**)